

В О Д И Ч

ЗА ЦИТИРАЊЕ НА ПРАКСАТА
НА ЕВРОПСКИОТ СУД
ЗА ЧОВЕКОВИ ПРАВА

В О Д И Ч

ЗА ЦИТИРАЊЕ НА ПРАКСАТА
НА ЕВРОПСКИОТ СУД
ЗА ЧОВЕКОВИ ПРАВА

ЦЕНТАР ЗА ПРАВНИ
ИСТРАЖУВАЊА И АНАЛИЗИ
CENTER FOR LEGAL RESEARCH AND ANALYSIS

British Embassy
Skopje

Funded by
UK Government

Овој документ е подготвен во рамки на проектот „Подобрување на транспарентноста, правната сигурност и ефикасноста на судството во Македонија“ финансиран од Владата на Обединетото Кралство, со поддршка на Британската амбасада Скопје. Мислењата и ставовите наведени во оваа содржина не ги одразуваат секогаш мислењата и ставовите на Британската влада.

СОДРЖИНА

ЦИТИРАЊЕ НА СУДСКАТА ПРАКСА (CASE-LAW) НА ЕВРОПСКИОТ СУД ЗА ЧОВЕКОВИ ПРАВА	9
---	----------

ИЗБОР НА ПРЕДМЕТИ И ДЕЛОВИ ОД ПРЕСУДИТЕ КОИ СЕ ЦИТИРААТ	9
---	----------

ТЕХНИКА НА ЦИТИРАЊЕ	15
---------------------	-----------

БИБЛИОГРАФИЈА	18
---------------	-----------

Водичот за цитирање на праксата на Европскиот суд за човекови права е усвоен од Одделот за судска пракса при Врховниот Суд на Република Северна Македонија, со Заклучок од седница одржана на ден 29 март 2019 година.

ЦИТИРАЊЕ НА СУДСКАТА ПРАКСА (CASE-LAW) НА ЕВРОПСКИОТ СУД ЗА ЧОВЕКОВИ ПРАВА

Избор на предмети и делови од пресудите кои се цитираат

Што да се цитира?

1. **Како да се одбере кој предмет ќе се цитира?** При изборот на предмети од судската пракса на Европскиот суд за човекови права (во натамошниот текст: Судот) кои се цитираат од страна на домашните судови во процесот на нивното правораздавање, треба да се имаат предвид следниве критериуми:

- a. **Релевантност на предметот кој се цитира:** Важно е предметот кој е избран за цитирање да биде соодветен за примена во предметот за кој се одлучува. Тоа значи избраниот предмет да биде од помош во однос на начинот на толкување на домашното законодавство *ин конкретно* во однос на конкретното прашање кое се разгледува од страна на домашниот суд. Ова претпоставува добро познавање на судската пракса на Судот и ги вклучува следниве аспекти:

Цитирање пракса под соодветен член на Европската конвенција за човекови права (во натамошниот текст: Конвенцијата). На пример, доколку се работи за одлучување по наводи за неправично судење, се цитира праксата на Судот развиена под член 6 од Конвенцијата, кој го гарантира правото на правично судење; доколку се работи за одлучување за наводна дискриминација, се применува праксата под член 14 од Конвенцијата или член 1 од Протоколот бр. 12 кон Конвенцијата итн. Во исклучителни случаи, може да се преземе принцип развиен под друг соодветен член, доколку е релевантен за конкретниот случај (видете, на пример, *Јеронович против Латвија [ГСС]*, (*Jeronovičs v. Latvia* [GC]), бр. 44898/10, § 64, 5 јули 2016). За техниката на цитирање на праксата на Судот во вакви случаи видете подолу.

I. Цитирање пракса од соодветен аспект на определен член, односно соодветна материја. На пример, кога се одлучува за прашања поврзани со родителското право, соодветно е да се цитира праксата на Судот развиена во врска со концептот на „семеен живот“ под членот 8 од Конвенцијата; доколку се одлучува за еднаквоста на оружјата во постапката, како важен аспект од гаранцијата за правично судење, соодветно е да се цитира праксата на Судот развиена во врска со концептот на „правично судење“ под член 6 став 1 од Конвенцијата; доколку се одлучува по барање за изземање на судија од постапување по некој предмет, соодветно е да се цитира праксата развиена во врска со гаранцијата за „независен и непристрасен суд“ под членот 6 став 1 од Конвенцијата; итн. И во оваа смисла, во исклучителни случаи можно е преземање принципи развиени под другите аспекти кои влегуваат во опфатот на конкретните членови, доколку се тие релевантни.

б. Важност на предметот кој се цитира: Иако сите пресуди, односно одлуки на Судот (со исклучок на одлуките за недопуштеност на апликациите кои ги носат судиите поединци) се соодветни за цитирање, приоритет при цитирањето треба да им се даде на предметите кои се сметаат за преседан односно водечки по својата важност. Во оваа смисла, треба да се следи следниов пристап:

I. Пресудите, односно одлуките на Големиот судски совет (Grand Chamber)¹ имаат приоритет при цитирањето: овие пресуди се особено важни и имаат најголема тежина при аргументирањето, бидејќи Големиот судски совет одлучува по предмети кои покренуваат сериозни прашања во врска со толкувањето, односно со примената на Конвенцијата или во врска со воедначеноста на праксата на Судот, или кои покренуваат сериозни прашања од општа важност кои ќе ја продлабочат судската пракса, ќе ги надоградат или ќе ги прошират веќе утврдените стандарди.²

1 Онаму каде што е соодветно и потребно, овој Водич ќе посочува и на оригиналната верзија на термините на англиски јазик, како еден од двата службени јазици на Советот на Европа и Судот.

2 Членови 30 и 43 од Европската конвенција за човекови права и основни слободи

- II. Од пресудите, односно одлуките на Судските совети (Chamber) приоритет при цитирањето им се дава на соодветните предмети со поголема важност.** Мора да се има предвид дека пресудите, односно одлуките на Судските совети, се рангирани според нивната важност (importance level). Ознаката за важноста може да се види на пребарувачот на праксата на Судот (во натамошниот текст: HUDOC)³, на страницата поврзана со конкретен предмет означена како Детали за предметот (Case-details)⁴. Исто така, на HUDOC постои филтер за важност (означен како IMPORTANCE) со чија употреба можете да ги селектирате предметите со различен степен на важност. Најсоодветни за цитирање се пресудите, односно одлуките на Судските совети кои се селектирани за објавување во *Извештаите за пресудите и одлуките на Европскиот суд за човекови права* (во натамошниот текст: *Извештаите*), со што им е доделен највисокиот степен на важност (за техниката на нивното цитирање видете подолу). Необјавените пресуди и одлуки во *Извештаите* се означени со степени на важност 1, 2 и 3, при што 1 е највисок, а 3 е најнизок степен на важност.
- III. Пресуди, односно одлуки донесени од Комитет од тројца судии (Committee) се цитираат исклучително ретко,** односно само доколку не постои соодветна и применлива пресуда, односно одлука на Големиот судски совет, односно на Судските совети.
- IV. Одлуки на судија поединец не се цитираат.**

3 hudoc.echr.coe.int

4 Видете ги, на пример, деталите за предметот Ел Масри против Република Македонија [ГСС] (El-Masri v. the former Yugoslav Republic of Macedonia [GC]) бр. 39630/09, § 195, ECHR 2012), на следниот линк <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-115621>.

- В. Време на усвојување на пресудата, односно одлуката од страна на Судот.** Со оглед на тоа што праксата на Судот постојано се развива и понекогаш се менува, приоритет при цитирањето имаат соодветни пресуди, односно одлуки со понов датум во коишто соодветно Судот ги наведува и поранешните свои пресуди, односно одлуки релевантни за прашањето што е предмет на одлучување.

Горенаведените принципи на релевантност, важност и време на усвојување се применуваат кумулативно. Во таа смисла, најсоодветна пресуда, односно одлука за цитирање ќе биде најновата пресуда, односно одлука на Големиот судски совет која е соодветна за предметната материја.

2. **Кои делови од пресудите, односно одлуките на Судот се цитираат?**
Структурата на пресудите, односно одлуките на Судот е различна од структурата на пресудите, односно решенијата на домашните судови. Пресудите, односно одлуките на Судот се состојат од следниве делови, по следниот редослед:
- а. **Состав на Судот**
 - б. **Постапка**
 - в. **Факти (THE FACTS)**
 - I. околности на предметот
 - II. релевантно домашно и/или меѓународно право и/или пракса
 - г. **Право (THE LAW)**
 - I. наводи, односно аргументи на страните (Владата и апликантот/ апликантите) и наводи на евентуалните трети страни (вмешувачи)
 - II. **оцена на Судот (the Court's assessment)**
 - 1. општи принципи
 - 2. примена на општите принципи врз конкретниот предмет
 - д. **Примена на член 41 од Конвенцијата (односно одлука на Судот по евентуални барања на жалителите за правичен надомест; овој дел го содржат само пресудите на Судот со кои се наоѓа повреда на некој член на Конвенцијата) и**
 - ѓ. **Оперативни одредби (диспозитив).**

Пресудите и одлуките се систематизирани во параграфи, кои за полесно цитирање се нумерирани со арапски броеви.

Оваа типична структура во конкретни предмети се адаптира на потребите на анализата на Судот (во зависност, на пример, од тестот кој се применува од страна на Судот). Исто така, во пресудите вообичаено постои посебен дел кој се однесува на анализата на допуштеноста на предметот, кој, исто така, соодветно содржи дел за наводите, односно аргументите на страните и посебен дел за оцената на Судот.

Од сите горенаведени делови на една пресуда, односно одлука на Судот, се цитираат исклучиво деловите поместени во делот **право (THE LAW)**, и тоа исклучиво **оцената на Судот (The Court's assessment)**. Особено погодни за цитирање се **општите принципи (the general principles)** како водилки при одлучувањето на домашните судови. Исто така, се цитираат наодите на Судот дадени во делот на **примена на општите принципи на конкретниот предмет**, доколку се соодветни на фактите на конкретниот случај за кој одлучува домашниот суд.

Аргументите на страните не се цитираат.

Техника на цитирање

Како да се цитира?

1. Кога при цитирањето пресуда, односно одлука на Судот, се преведува името на предметот на македонски јазик со кирилично писмо, по преводот потребно е да се наведе и името на предметот во оригинал, за пресудата, односно одлуката да може лесно да се пронајде на HUDOC и да се консултира во целост.

Пример: *Ламбер и други против Франција [ГСС] (Lambert and Others v. France [GC])*, бр. 46043/14, ECHR 2015 (извадоци)

2. При цитирањето треба да се следат следниве правила (објавени на страната на Судот)⁵:

- a. За цитирање пресуди, односно одлуки кои **се објавени во Извештаите** во периодот по 1 ноември 1998 година се користи следната шема:

име на предмет (во курсив), број на апликација, број на параграф (став на пресудата, односно одлуката од кој е изваден цитатот; на бројот на параграфот му претходи ознаката §), скратеницата за Судот (ECHR), годината на објавување и бројот на томот (за пресудите, односно одлуките објавени по 2008 година не се става број на томот)

пример: *Оја Атаман против Турција (Oya Ataman v. Turkey)*, бр. 74552/01, § 36, ECHR 2006-XIII

- b. За цитирање пресуди, односно одлуки кои **не се објавени во Извештаите** се користи следнава шема:

име на предмет (во курсив), број на апликација, број на параграф (по ознаката §), датум на усвојување на пресудата, односно одлуката

пример: *Каспаров и други против Русија (Kasparov and Others v. Russia)*, бр. 21613/07, § 86, 3 октомври 2013 година

5 Види Белешка за објаснување на начинот на цитирање и упатување на пресудите и одлуките на Судот (стар и нов), достапна на http://www.echr.coe.int/Documents/Note_citation_ENG.pdf, последен пат ажурирана во август 2018 година.

в. Доколку по името на предметот не стои друга назнака, се подразбира дека станува збор за мериторна пресуда по предметот, донесена од страна на Судски совет. Во спротивно:

I. Доколку се работи за одлука за недопуштеност, по името на предметот се додава ознака за одлука: (одлука) односно (dec.).

Пример: *Бајрам и Јилдирим против Турција (одлука) (Bayram and Yildirim v. Turkey (dec.))*, бр. 38587/97, ECHR 2002-III

II. Доколку се цитира пресуда, односно одлука на Големиот судски совет, по името на предметот се додава ознака [ГСС] односно [GC].

Пример: *Ламбер и други против Франција [ГСС] (Lambert and Others v. France [GC])*, бр. 46043/14, ECHR 2015 (извадоци)

Демопулос и други против Турција (одлука) (ГСС) (Demopoulos and Others v. Turkey (dec.) [GC]), броеви 46113/99, 3843/02, 13751/02, 13466/03, 10200/04, 14163/04, 19993/04 и 21819/04, § 69, ECHR 2010

III. Доколку се цитира пресуда која се однесува само на прашањето на правичен надоместок, по името на предметот се додава ознака (правичен надоместок) односно (just satisfaction).

Пример: *ОАО Нефтјанаја компанија Јукос (правичен надоместок) (ОАО Neftyanaya Kompaniya Yukos (just satisfaction))*, бр. 14902/04, 31 јули 2014 година

IV. Доколку се цитира пресуда со која се прави ревизија на претходна пресуда, по името на предметот се додава ознака (ревизија) односно (revision).

Пример: *Мекгинли и Иган против Обединетото Кралство (ревизија) (McGinley and Egan v. the United Kingdom (revision))*, броеви 21825/93 и 23414/94, 28 јануари 2000 година

3. Кога се цитира принцип развиен под друг соодветен член на Конвенцијата се применува следниов пристап:

Видете, во контекст на член 10 од Конвенцијата, *ЕмџуЕн Лимитид против Обединетото Кралство (MGN Limited v. the United Kingdom)*, бр. 39401/04, § 200, 18 јануари 2011 година⁶

4. Најпрактична алатка при цитирањето на праксата на Судот, кога се работи за пресуди, односно одлуки објавени во *Извештаите*, е листата на референци на пресуди, советодавни мислења и објавени одлуки, достапна на веб-страницата на Судот, на следниов линк: http://www.echr.coe.int/Documents/Case_law_references_ENG.pdf и редовно ажурирана од страна на Судот.

⁶ За ваквата употреба видете, на пример, Национална унија на железничките, поморските и транспортните работници против Обединетото Кралство (*National Union of Rail, Maritime and Transport Workers v. the United Kingdom*) бр. 31045/10, § 99, ECHR 2014

БИБЛИОГРАФИЈА

Европска конвенција за човекови права и основни слободи, достапна на: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf

Белешка за објаснување на начинот на цитирање и упатување на пресудите и одлуките на Судот (стар и нов), достапна на: http://www.echr.coe.int/Documents/Note_citation_ENG.pdf

Листа на референци на пресуди, советодавни мислења и објавени одлуки, достапна на: http://www.echr.coe.int/Documents/Case_law_references_ENG.pdf

База на податоци и пребарувач на праксата на Европскиот суд за човекови права (ХУДОК), достапен на: <http://hudoc.echr.coe.int>

